

Slutredovisning av FINSAM-uppdraget ”Tjänstedesign på Öresundsgymnasiet gällande problematisk frånvaro - stoppa inflödet till KAA och UVAS”

Utförare: Utbildningsförvaltningen, Landskrona Stad

Uppdragsledare: Susanne Mejborn och Christina Johansson

Tidsperiod: 2020-12-01 – 2021-05-31

Bakgrund

Fullföljda studier är den enskilt största skyddsfaktorn för etablering i arbets- och samhällslivet. Första halvåret 2020 rapporterade Sveriges kommuner och regioner (SKR) att 40 722 ungdomar i Sverige registrerats inom kommunernas aktivitetsansvar. FINSAM intresserade sig för denna målgrupp redan 2019 då styrelsen valde att prioritera insatser för unga vuxna 16 - 26 år. En FINSAM-process genomfördes med fokus på kommunernas aktivitetsansvar (KAA) och behov av samarbete med andra aktörer, ur detta arbete väcktes följdfrågor. Vilka faktorer påverkar ungdomars närvaro på gymnasieskolan? Hur kan vi förstärka befintliga framgångsfaktorer?

Frågeställningen utifrån tjänstedesign på Öresundsgymnasiet gällande problematisk frånvaro blev därmed: **Hur kan Utbildningsförvaltningen se till att ungdomar inskrivna på gymnasiet närvarar i gymnasieskolan för att fullgöra sina studier så att de inte behöver registreras på KAA?**

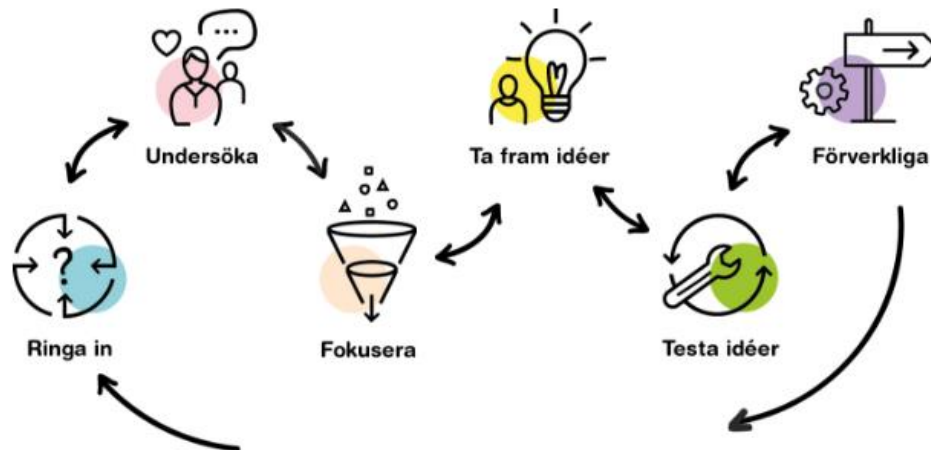
Definition av begreppet problematisk skolfrånvaro (SOU 2016:94):

”Med problematisk frånvaro avser utredningen frånvaro i sådan omfattning att frånvaron riskerar att ha negativ inverkan på elevens utveckling mot utbildningens mål. Det här innefattar all frånvaro, det vill säga både giltig och ogiltig frånvaro samt sammanhängande och upprepad frånvaro.”

Arbetsätt

Tjänstedesign

FINSAM har sedan 2019 valt att skapa förutsättningar för tjänsteinnovation i sina finansierade uppdrag. Genom att involvera ungdomar, vårdnadshavare och skola kan man utveckla rätt tjänster utifrån behovet dvs en användardriven innovation. Innovationsmodellen innefattar att ringa in, undersöka, fokusera, ta fram idéer, testa idéer och förverkliga.

Intervjuer

Intervjuer genomfördes fysiskt och digitalt med åtta ungdomar på Öresundsgymnasiet och två på KAA (Kommunalt aktivitetsansvar). Fyra vårdnadshavare deltog.

Intervjuerna med skolpersonalen (14) genomfördes digitalt med representanter från elevhälsoteam, lärare på IM, praktiskt och nationellt program.

Huvudsakliga intervjufrågor

Ungdomar, vårdnadshavare och skolpersonal fick samma frågor med viss variation utifrån hur samtalet fortlöpte. Hur ser det ut när det fungerar i skolan? Hur ser det ut när det inte fungerar i skolan? Vad har du för förväntningar på gymnasieskolan? Ser det olika ut i olika situationer i skolan? Om du fick bestämma, hur skulle det vara då? Varför? Hur skulle ett drömscenario se ut? Vad skulle behöva hända då? Vem skulle kunna stå bakom en sådan lösning?

Reflektioner arbetsätt

Det visade sig att Öresundsgymnasiet hade svårt att komma i kontakt med utvalda ungdomar på grund av deras problematiska frånvaro och pågående pandemi. Målgruppen ändrades därmed och frånvaroprocenten blev inte styrande utan elevernas vilja att delta. Sju av tio intervjuade ungdomar hade en frånvaro mellan 24–53%. Två ungdomar hade 100% närvaro då de har en studieplan med undervisning 1–2 h/v. En ungdom hade 9% frånvaro vid intervjutillfället då han såg examen med kommande arbete som en motivation. Jämställdhetsperspektivet var svårt att ta i beaktande då vi fick intervju de ungdomar som kunde tänka sig att delta.

Vi diskuterade situationen med de ungdomar som vi lyckades komma i kontakt med och valde till slut att fysiskt sitta på Öresundsgymnasiet för att finnas tillgängliga. De ungdomar som vi då pratade med valdes slumpmässigt eftersom de med högst frånvaro inte var på skolan.

Inför varje intervju skedde ett antal förberedelser via sms, Teams, telefonsamtal samt påminnelser. Intervjuerna anpassades utifrån individen så att dessa genomfördes på olika sätt: fysiskt, digitalt, via telefon och i vissa fall med närvaro av en person som ungdomen hade en god relation till. Då vi som intervjuare inte hade en relation till ungdomen så fick pedagogen brygga över/ge oss mandatet för att få ungdomen att delta. Ungdomarna undrade också vad de skulle få ut av att delta.

Resultat

I samtliga intervjuer med ungdomar, vårdnadshavare och skolpersonal har vi kunnat identifiera tre olika utvecklingsområden: stöd och studieteknik, social arena och arbete/sysselsättning.

Stöd och studieteknik

Ungdomarna uttrycker att de inte vill komma efter i skolarbetet *"Så länge jag ligger före kan jag hålla i men så fort jag ligger back..."*. De upplever att stöd finns på skolan men kan inte beskriva varför de inte tar del av den hjälp som erbjuds. Däremot uttrycker de ett behov av tydliga stödstrukturer, delmål, två val samt att man får klart för sig vad som krävs för att få ett godkänt betyg. En elev önskar att lärarna tar hänsyn till olika elevers sätt att lära.

Några beskriver de anpassningar som gjorts av skolan såsom anpassad studiegång, enskild undervisning och muntliga redovisningar. *"På prov och så fick jag en annan hjälp och så, jag gjorde det muntligt, typ."* Stöd och studieteknik bygger till stor del på relationen eleven har haft till en vuxen på skolan *"Hon fick mig till att bli intresserad trots att man inte var det"*. De flesta av de intervjuade ungdomarna pratar inte om examen som ett mål i livet. De resonerar utifrån den situation de befinner sig i just nu. Eleverna skyller inte sin frånvaro på skolan utan lägger ansvaret på sig själv *"Alltså jag förstår mina lärare, jag är väldigt svår"* en annan uttrycker *"Jag har ju själv ett ansvar"*.

Vårdnadshavarna är nöjda med skolans stöd *"Skolan har gett stöd, har haft en plan"*. De hänvisar till elevens egna ansvar *"...nu har jag lagt ansvaret på henne..."*. De uttrycker ett behov av struktur i skolan för sina ungdomar *"Om man säger såhär fasta rutiner, fasta platser och såhär gör vi!"*. De har en tro på sina ungdomars förmåga att klara skolan *"Han kommer klara det, han kan!"*, *"Kunskap har hon!"*. Några nämner vikten av motivation och beskriver hur deras ungdom är med kompisar, arbetar och tränar men inte går regelbundet till skolan. En vårdnadshavare funderar på om dagens skolsystem är anpassat till dagens samhälle där ungdomar styrs av lust.

Skolan arbetar med tidiga insatser kring stöd och studieteknik i åk 1. Specialpedagogerna har samtal med eleverna vid terminsstart *"Många verkar sakna strategier för hur de ska lägga upp sitt skolarbete"*. Skolan ser en utmaning i att få ungdomarna att ta emot det stöd som erbjuds. Det är svårt för skolan att identifiera vad som motiverar ungdomarna i sina studier. Skolan har ett pågående utvecklingsarbete kring elevhälsa och tillgängliga lärmiljöer. De uttrycker ett behov av extern samverkan med socialtjänst, polis, BUP etc. *"Samverkan mellan myndigheter är jätteviktigt."* De nämner också ett behov av intern samverkan mellan de olika professionerna på skolan.

Skolan som social arena

Ungdomarna uttrycker ett behov av skolan som social arena *"Skolan ska inte bara vara för att plugga, eleverna ska gilla att komma till skolan t ex aktiviteter och sånt"*. De vill trivas och tycka att det är kul att komma till skolan. Flera säger att de saknar aktiviteter som turneringar, pingis, fotbollsspel men även en cafeteria. De ger Rönnowska skolan i Helsingborg som exempel på en skola med roliga sociala aktiviteter som främjar närvaro *"Dom har en sån fritidsgård, pingis. Det var skitbra! Alla kommer till skolan!"*. *"Här på Öresundsgymnasiet finns inga aktiviteter t ex åtminstone ett biljardbord eller fotbollsmatcher, tävlingar eller sånt att eleverna kan lära känna varandra."* Några önskar mer grupparbete men att de vuxna ska välja grupperna så att man inte känner sig värdelös om man inte blir vald. Ungdomarna lyfter också vikten av relationen till en viktig vuxen. Det kan vara en mentor eller en före detta lärare som varit viktig i skolan *"Han funkar med elever som"*

ingen annan funkar med". Någon som uppmärksammar, bryr sig, förstår och tror på dem. En del ungdomar berättar hur de blivit påverkade av sina kompisar, antingen hur de har motiverat dom till att gå i skolan eller hur umgänget har lett till skolk *"En kompis sa till mig"*. Några har bytt umgänge eller flyttat för att byta miljö.

Vårdnadshavarna lyfter också relationen till en viktig vuxen på skolan och på vilket sätt det har varit viktigt för att lyckas *"...men som tur var så fick hon en jättebra mentor på skolan..."*. Hur man har provat olika sätt att möta ungdomen och till slut lyckats genom en god relation, ett kunskapsfokus, struktur, tydlighet och konsekvens. Vårdnadshavarna är överlag nöjda med stödet som ungdomen fått. Någon lyfter kompisarnas påverkan och hur umgänget lett till skolk. En vårdnadshavare berättar om problem med kompisar och mobbing i grundskolan. En annan berättar hur hans ungdom på gymnasiet hamnat i en klass som begränsar hans förmåga att utvecklas *"...du känner dig ännu mer nedtryckt..."*.

Skolan betonar vikten av ett positivt bemötande och goda relationer till ungdomarna *"Att dom ska känna sig välkomna"*. Skolan ses som en friskfaktor där man lyfter både ett salutogent perspektiv, tillgänglighet och kunskapsfokus. Som personal är man mycket med eleverna och elevhälsoteamet finns ute i klasserna. På en del program finns det supermentorer som har ett övergripande ansvar för arbetet med närvaro medan det på andra program ingår i det vanliga mentorskapet *"Mentorns roll är viktig!"*. Kurator har ett särskilt ansvar för att systematiskt följa närvaro på organisationsnivå. *"Just bemötande och att skapa relation, lyssna på eleverna. Att finnas till för dom, vara tillgänglig."* Skolan vill samverka och ser samtidigt ett behov av att utveckla samarbete både internt och externt. De lyfter även vikten av att involvera vårdnadshavarna.

Arbete/sysselsättning

Flera av eleverna uttrycker att de vill arbeta praktiskt under tiden de går på Öresundsgymnasiet *"Jobba med händerna. I skolan sitter man bara och skriver, jag har inte tålmod."*. De vill ha en praktikplats, ett jobb så att man kan tjäna pengar *"Jag har alltid velat jobba!"*. Någon ungdom arbetar på fritiden vilket gör att hen inte kommer upp i tid för att gå till skolan. En annan ungdom beskriver att hen genomför sin praktik för att *sen* kunna få ett arbete. På grund av mående berättar en annan om svårigheterna med att ta sig till praktikplatsen.

Vårdnadshavarna pratar om att utgå ifrån ungdomens intresse. Man behöver inte välja för livet utan att det finns möjlighet att ändra sina val. Att hitta alternativ för ungdomarna liknande yrkeshögskola men även att visa på olika yrkesalternativ. Att gymnasiet vill leda in ungdomarna till högre studier men *"Allt behöver inte vara högskoleförberedande."* Någon säger att tjäna pengar är en motivation. Samtliga lyfter sin ungdoms egna ansvar *"Vad är det du vill göra, inte vad jag vill?!"*.

Skolan uttrycker att man behöver *"Försöka anpassa oss till de elever vi har."* Man behöver visa på yrkesalternativ och involvera vårdnadshavarna i detta arbete. Ungdomarnas kännedom om olika yrke är begränsad *"Att berätta vad som finns! Det dom kan om yrke är såhär litet!"*. Skolan behöver vara realistisk då man stöttar ungdomarna kring utbildning och yrkesval. Enligt skolan vill ungdomarna ha ett arbete och tjäna pengar. Det finns en viss konkurrens mellan närvaro i skolan och att ungdomar istället väljer att arbeta. Konkurrenten med tidigt arbete leder inte till examen utan till studiebevis.

Sammantagen analys

Vi har intervjuat ungdomar som har en problematisk frånvaro. Vi har inte intervjuat de ungdomar med högst frånvaro som inte alls närvarar på ÖG. För att nå dessa ungdomar krävs en god relation och ett ihärdigt arbete över tid. Utifrån SWOT-analys (styrkor, svagheter, möjligheter, hot) i uppdragsbeskrivningen var ett identifierat hot att samverkansparter inte skulle medverka vilket vi kan bekräfta både gällande ungdomar, vårdnadshavare och personal.

Det finns ungdomar som väljer att börja arbeta istället för att fullfölja sina gymnasiestudier och ta examen, de får då ett studiebevis. Det är en utmaning för skolan att konkurrera med ett arbete som motiveras av att man tjänar pengar. Ungdomar med studiebevis registreras på KAA.

Ungdomarna lever "här och nu" och har svårt att tänka kring sin framtid. Ett fåtal beskriver vad de har för mål kring studier och arbete.

Studie- och yrkesvägledning framstår som en betydelsefull uppgift på skolan. Många elever behöver tänka om under studietiden och ändra sina val. Det finns flera konkreta förslag på aktiviteter för ungdomarna till exempel grupphandledning kring studier och yrke. Samverkan med studie- och yrkesvägledare i grundskolan skulle kunna vara en framgångsfaktor för att främja närvaro.

Flera av de intervjuade ungdomarna har inte gjort ett aktivt val till Öresundsgymnasiet utan hamnat på introduktionsprogram, då de inte är behöriga till nationella program. Motivationen påverkas troligtvis av detta.

Den pågående pandemin har påverkat situationen på Öresundsgymnasiet genom distansstudier. I de intervjuer som vi har genomfört uttrycker flera av ungdomarna ett socialt behov. Detta kan vara en konsekvens av rådande pandemi.

Ungdomarna beskrev Rönnowska skolan i Helsingborg som ett gott exempel. Vi gjorde ett digitalt studiebesök för att få en bättre förståelse för det ungdomarna lyfte. Skolan arbetar med ett tydligt mentorskap där "**Alla elever är rätt elever**". Fem skolvärdar finns som ett komplement till mentorskapet och ansvarar för organiserade aktiviteter med trygghet, trivsel och värdegrund i fokus.

Det ungdomarna själv lyfte i intervjuerna som värdeskapande för dem var kompisar, fritid, aktiviteter, arbete, tjäna pengar, en viktig vuxen, mentor och undervisande lärare. Värdet för skolan är att ungdomarna får en fullföljd utbildning med examen.

Slutsatser och förslag till fortsatt arbete

Förslag som kom upp under idégenerering och intervjuer redovisas nedan i tre områden:

Stöd och studieteknik

- Utifrån intervjuer med skolpersonal så genomförs idag introduktionssamtal med specialpedagog på nationella program vid terminsstart i årskurs 1. Dessa samtal kan utvecklas genom en uppföljning på vårterminen där studie- och yrkesvägledare deltar för att fånga upp de elever som behöver tänka om. Samtalen behöver genomföras på samtliga program och frågor kring heder, hbtq och psykisk hälsa bör ingå.

Skolan som social arena kopplat till arbete och sysselsättning

- Ett FINSAM-uppdrag som tar fram en modell för resursintegrering skulle kunna formuleras. Detta uppdrag skulle innebära att organisera en social arena på Öresundsgymnasiet där ca sex aktiviteter per läsår genomförs i samverkan med externa aktörer såsom ungdomsmottagning, Team Tidiga Insatser (IoF, polis, fritid) och aktörer som deltar i andra FINSAM-processer. Detta för att främja en fullföljd utbildning. Specialpedagoger från TTI och CVS närvarar fysiskt en eftermiddag per vecka på ÖG för att utifrån identifierade behov organisera ovanstående aktiviteter. Syftet är att finnas tillgängliga för ungdomar och skolpersonal med målet att utveckla en organiserad social arena.

Arbete/Sysselsättning

- Skolan vidareutvecklar sitt samarbete med arbetsplatser exempelvis omsorgen för att hitta en modell så att ungdomarna fullföljer sin utbildning istället för att få studiebevis och registreras inom det kommunala aktivitetsansvaret (KAA). I denna samverkan skulle FINSAM kunna engageras.